

Marcin Taboła

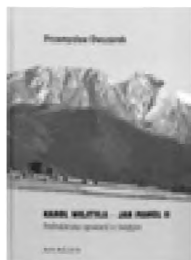
Świętość oczywista

Barbarzyńca : pismo Koła Naukowego Etnologów UJ 11(1), 76-77

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



*Karol Wojtyła
– Jan Paweł II.
Podhalańska opowieść
o świętym*
Przemysław Owczarek
Wydawnictwo Avalon,
Kraków 2006

Świętość oczywista

Niedawno na ulicy Grodzkiej w Krakowie pewien młody mężczyzna wręczył mi obrazek z Janem Pawłem II. Podziękowałem i chciałem ruszyć dalej, gdy padło pytanie: „Prowadzi pan samochód?”. „Tak”, odparłem. „No to tu jest św. Krzysztof, żeby się nic nie stało. A pan to jeszcze student?”. „No, tak”. „A to jeszcze św. Józef z Kupertynu. A imię to u pana jakieś popularniejsze?”. „Marcin”. „Świetnie! Będzie. To co łaska proszę, byle się, wie pan, zwróciło”. Ta scenka jest interesująca, pokazuje bowiem, w jaki sposób traktowany jest papież – jego świętości i potrzeby posiadania jego wizerunku po prostu się nie uzasadnia, jest to oczywiste. Tropem tego fenomenu podążył Przemysław Owczarek w opublikowanej nakładem wydawnictwa Avalon książce *Karol Wojtyła – Jan Paweł II. Podhalańska opowieść o świętym*. Autor przemierza Podhale w poszukiwaniu śladów papieskiego kultu zarówno w pamięci górali, jak i w przestrzeni publicznej.

Praca ta jest efektem badań terenowych prowadzonych przez autora w latach 2000–2003, mających na celu odtworzenie zmytyzowanego życiorysu Jana Pawła II. Przeprowadzenie ponad dwustu wywiadów pozwoliło na bardzo głęboką interpretację zjawiska i dotarcie do wypowiedzi jednoznacznie wskazujących na funkcjonowanie papieża Polaka w oczach mieszkańców Podhala jako postaci ze wszech miar niezwyklej. Obserwacje autor podzielił na dwie części. Pierwsza poświęcona jest analizie obrazów życiorysu Karola Wojtyły w świadomości badanych, poczynawszy od narodzin i dzieciństwa, poprzez drogę do kapłaństwa i na Stolicę Piotrową, aż po zamach z 13 maja 1981 roku. Druga dotyczy przestrzeni, a ściślej – miejsc, w których przestrzeń zmienia swoją jakość i staje się hierofaniczna poprzez jej silne powiązanie z osobą Jana Pawła II. Każda z części poprzedzona jest osobnym wstępem teoretycznym.

W relacjach badanych odnajduje Owczarek ślady mitu bohaterskiego i poruszając się po dobrze przetartych ścieżkach interpretacyjnych, analizuje postrzeganie kolejnych faktów z życia Karola Wojtyły jako dowodów bycia „wybrańcem”. Niemal każde istotne wydarzenie niesie ze sobą treści umożliwiające wpisanie Jana Pawła II w schemat bohatera mitycznego. W dzieciństwie i młodości badani dostrzegają przede wszystkim fakt „uszlachetniającego” i mającego zaprowadzić na właś-

ciwą drogę cierpienia. Równie ważną rolę odgrywają znaki, na przykład pochwylenie berła Matki Boskiej Ludźmierskiej. Przewijającym się wciąż motywem jest czuwanie Opatrzności i Matki Bożej nad losami Karola Wojtyły. Jej postać pełni w schemacie losów bohatera funkcję nadnaturalnego Pomocnika, którego istotność podkreślają Campbell i Greimas – na ich analizach autor w dużej mierze oparł swoją interpretację. Kolejnym ważnym elementem uprawomocniającym wnioski Przemysława Owczarka jest postrzeganie Jana Pawła II jako herosa zmagającego się z Przeciwnikiem. Rywalem tym staje się komunistyczny rząd traktowany w tym kontekście przez mieszkańców Podhala jako wcielenie Antychrysta. Te i wiele innych obserwacji pozwalają autorowi wykazać, że subiektywizacja życia papieża odbywa się według od dawna znanych etnologii schematów lokowania bohatera pomiędzy światem ludzkim i boskim, pomiędzy historią a mitem.

Część dotycząca przestrzeni jest uzupełnieniem i konsekwentnie wynika z wcześniejszych rozdziałów pracy. Skoro Jan Paweł II jest wpisany w paradygmat bohatera mitycznego, dla którego w tym konkretnym przypadku pierwowzorem staje się Jezus Chrystus, to w sposób naturalny miejsca, które papież odwiedzał, stają się uświęcone, a same jego wizerunki mogą być użyte do sakralizacji przestrzeni. Poruszając się po tatrzańskich szlakach, bardzo często natykamy się na ślady papieskiego kultu. Różne kapliczki i graficzne przedstawienia Jana Pawła II mogą śmiało wyznaczać topografię Podhala. Te fragmenty książki są bogato ilustrowane, co pozwala unaocznic skalę i istotność zjawiska. Za pomocą metody hermeneutycznej i narzędzi interpretacyjnych wypracowanych przez ujęcie strukturalno-semiotyczne autor tłumaczy znaczenie miejsc, które tworzą dla mieszkańców „święty obszar” Podhala. Szczególną rolę zajmują tu, rzecz jasna, miejsca stanowiące strefy mediacji między tym, co boskie, a tym, co ludzkie, jak dom, świątynie czy granice.

Jak pisze sam autor, książka ta ma charakter studium rozumianego za Jackiem Gutorowem jako „opracowanie naukowe niemające charakteru wykończonej kompozycji, krytyczny szkic, esej, podejście do dzieła, jedno z wielu, nieprzyznające sobie prawa do bycia absolutnym, jedynym, niekwestionowanym”¹ i tak właśnie należy ją postrzegać. Dlatego też najsilniejszym, moim zdaniem, punktem tej publikacji jest fantastyczny materiał etnograficzny, który może być punktem wyjścia do wielu prac dotyczących fenomenu Jana Pawła II. Serdecznie zachęcam do lektury, a także do samodzielnego zmierzenia się ze zgromadzonym przez badacza materiałem.

Marcin Taboła

¹ J. Gutorow, *Na kresach społeczeństwa. Sześć esejów o dekonstrukcji*, Opole 2001, s. 75.